

บทที่ 12 ปรัชญาเศรษฐกิจ

ปรัชญาเศรษฐกิจ คือ หลักการในการผลิต การกระจายผลผลิต และการบริโภคของประชาชน หรือกล่าวอย่างง่าย ๆ ได้แก่ การทำมาหากินและการทำมาค้าขายของคนในสังคม ระบบเศรษฐกิจจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับความคิดของคนในสังคม และในขณะเดียวกันสังคมจะพัฒนาไปอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับระบบเศรษฐกิจ

สังคมมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ จำนวนประชากร และวิธีผลิต ปัจจัย 3 ประการนี้เป็นตัวกำหนดพัฒนาการของสังคมดังนี้คือ

1. สิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ ภูมิอากาศ ลักษณะของดิน แม่น้ำ ทะเล ภูเขา และทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ถ้าสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ เหมาะสมและอุดมสมบูรณ์ ก็จะอำนวยความสะดวกให้พัฒนาการของสังคมอย่างรวดเร็ว ถ้าสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์แห้งแล้ง ภัยพิบัติ หนาวจัดเกินไป ร้อนจัดเกินไป ทรัพยากรธรรมชาติไม่อุดมสมบูรณ์ ก็จะถ่วงพัฒนาการของสังคมให้ช้าลง

2. จำนวนประชากร และอัตราเพิ่มของประชากรเป็นปัจจัยกำหนดพัฒนาการของสังคมอีกประการหนึ่ง จำนวนประชากรน้อยเกินไปหรือมากเกินไป และอัตราเพิ่มของประชากรสูง จะถ่วงพัฒนาการของสังคม ถ้าจำนวนประชากรพอเหมาะพอดีกับขนาดของสังคม และวิธีผลิต และอัตราเพิ่มของประชากรไม่สูงนัก จะช่วยให้สังคมพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว

3. วิธีผลิต ประกอบด้วยวัสดุที่นำมาผลิต (วัตถุดิบหรือทรัพยากรธรรมชาติ) เครื่องมือในการผลิต (ที่ดิน และเทคโนโลยี) พลังในการผลิต (แรงงาน และการประกอบการ) ถ้าวิธีการผลิตก้าวหน้า มีความสัมพันธ์กันดี ไม่มีความขัดแย้ง ก็ช่วยพัฒนาการของสังคมให้รวดเร็ว ตรงกันข้าม ถ้าวิธีผลิตล้าหลัง เต็มไปด้วยความขัดแย้ง ก็จะถ่วงพัฒนาการของสังคมให้ช้าลง

ตามประวัติศาสตร์ สังคมมีพัฒนาการมาแล้ว 4 ขั้น คือ สังคมปฐมบรรพ สังคมทาส สังคมศักดินา และสังคมนายทุน นักปรัชญาฝ่ายสังคมนิยมคาดการณ์ว่า สังคมจะพัฒนาไปอีก 2 ขั้น คือ สังคมแบบสังคมนิยมและสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ปัจจุบันนี้ สังคมทั่วโลกอยู่ในขั้นคาบเกี่ยวกัน คือ บางสังคมอยู่ในขั้นกึ่งศักดินากึ่งนายทุน บางสังคมกำลังเป็นสังคมนายทุน บางสังคมเป็นสังคมนายทุนเต็มรูปถึงขั้นจักรวรรดินิยม บางสังคมเป็นสังคมนิยม ส่วนสังคมคอมมิวนิสต์ (ทางเศรษฐกิจ) ยังไม่มีสังคมใดก้าวไปถึง

ในสังคมปฐมบรรพ์ คนอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ๆ ทำงานในที่ดินร่วมกัน ใช้เครื่องมือร่วมกันอยู่ในที่พักอาศัยร่วมกัน ผลผลิตที่ได้แบ่งเท่า ๆ กัน แต่วิธีผลิตยังล่าช้าทำเพียงพอกิน ไม่มีการค้าขาย ไม่มีทรัพย์สินส่วนตัว แสดงว่าการผลิตในสังคมปฐมบรรพ์เป็นแบบ Collective คือรวมกลุ่มกันผลิต นักสังคมนิยมถือว่า สังคมปฐมบรรพ์เป็นสังคมแบบสังคมนิยมขั้นต้น และกล่าวต่อไปว่า มนุษย์มีความเป็นสังคมนิยมอยู่แล้วโดยธรรมชาติ

ในสังคมทาส กลุ่มชนแยกเป็นครอบครัว ๆ และครอบครัวเป็นแหล่งรวมของวิธีผลิต วิธีผลิตส่วนใหญ่ตกอยู่ในมือหัวหน้าเผ่า หรือคนชั้นสูงผู้มีอำนาจ ผู้ผลิตใช้แรงงานทาสผลิตจนเหลือกิน มีผลผลิตส่วนเกิน จึงมีการแลกเปลี่ยนสินค้า หรือการค้าขายขึ้น ความเสมอภาคกันในสังคมปฐมบรรพ์ได้สลายตัวไปเกิดเป็นความไม่เสมอภาคกันทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ทั้งระหว่างนายทาสกับพวกทาสและในหมู่นายทาสด้วยกัน การผลิตในสังคมทาสในระดับครอบครัว เป็นการผลิตแบบ Collectivism โดยการบังคับใช้แรงงานของพวกทาส ส่วนการผลิตในระดับสังคมหรือระหว่างครอบครัวเป็นการผลิตแบบ Individualism คือต่างคนต่างผลิตและแข่งขันกันจนมีความขัดแย้งกันอยู่เสมอระหว่างทาสกับนายทาส และในหมู่นายทาสด้วยกัน

ในสังคมศักดินา พวกทาสก็ยังคงมีอยู่ แต่เกิดมีชนชั้นใหม่ขึ้น คือ พวกศักดินาและพวกเสิฟ พวกศักดินาเป็นเจ้าของวิธีผลิตเต็มที่ พวกเสิฟเป็นเจ้าของวิธีผลิตบางส่วน การผลิตในสังคมศักดินาพัฒนามากขึ้น มีโรงงานหัตถกรรมเกิดขึ้นแล้ว แรงงานที่ใช้ในโรงงานหัตถกรรมก็มาจากพวกเสิฟนั่นเอง จึงมีความขัดแย้งระหว่างพวกศักดินากับพวกเสิฟยิ่งกว่าระหว่างนายทาสกับพวกทาส การผลิตในสังคมศักดินามีแนวโน้มเป็นแบบ Individualism มากขึ้น

ในสังคมนายทุน พลังการผลิตเป็นเครื่องจักรขนาดใหญ่ มีโรงงานอุตสาหกรรมและเหมืองแร่ขนาดใหญ่ จึงต้องการกรรมกรเป็นจำนวนมาก การผลิตแบบนายทุนก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่นายทุนอย่างมหาศาล ส่วนกรรมกรได้รับค่าจ้างเพียงพอยู่อุดได้ ความขัดแย้งระหว่างนายทุนกับกรรมกรจึงเกิดขึ้นลักษณะสำคัญของการผลิตแบบนายทุนคือ เป็นการประกอบโดยเสรีมีการแข่งขันกัน เป็นการผลิตที่มุ่งผลกำไรและเอกชนเป็นเจ้าของวิธีผลิต การผลิตในสังคมนายทุนจึงเป็นการผลิตแบบ Individualism เต็มรูป คือ เป็นการผลิตแบบตัวใครตัวมัน

ในขณะที่สังคมต่าง ๆ กำลังเป็นสังคมนายทุนอยู่นั้น สังคมได้พัฒนาไปหลายรูปแบบด้วยกัน สังคมของประเทศอุตสาหกรรมหนักบางประเทศพัฒนาไปสู่ระบบจักรวรรดินิยม ความแตกต่างระหว่างลัทธินายทุนกับลัทธิจักรวรรดินิยม ก็คือ ลัทธินายทุนมีการแข่งขันกันอย่างเสรี แต่ลัทธิจักรวรรดินิยมใช้วิธีผูกขาดทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ ความมุ่ง

หมายของการผูกขาดก็เพื่อกอบโกยผลประโยชน์ให้มากยิ่งขึ้น ความขัดแย้งจึงมีทั้งระหว่างผู้ประกอบการกับกรรมกร และระหว่างประเทศจักรวรรดินิยมกับประเทศบริวารหรือประเทศเมืองขึ้น

ประเทศขนาดเล็กที่พัฒนามาแล้วบางประเทศได้พัฒนาระบบเศรษฐกิจไปสู่ระบบสหกรณ์หรือระบบสังคมนิยมประชาธิปไตย โดยรัฐเป็นเจ้าของวิสาหกิจบางส่วน และเอกชนเป็นเจ้าของวิสาหกิจบางส่วน ส่วนมากรัฐเป็นเจ้าของอุตสาหกรรมหนัก อุตสาหกรรมขนาดกลาง สถาบันการเงิน บริการสาธารณะหรือสาธารณูปโภค และการค้าระหว่างประเทศ ส่วนเอกชนเป็นเจ้าของอุตสาหกรรมขนาดเล็กเกษตรกรรม และร้านค้าย่อย การประกอบการเป็นไปในรูปสหกรณ์ (Cooperative) หรือร่วมมือกันผลิต แจกจ่ายผลผลิตและการบริโภค ซึ่งเท่ากับหันไปใช้วิสาหกิจแบบ Collectivism อีก

ประเทศที่กำลังพัฒนาบางประเทศกำลังพยายามเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจไปเป็นแบบสังคมนิยมประชาธิปไตย บางประเทศพยายามเปลี่ยนไปเป็นระบบสังคมนิยมโดยการปฏิวัติ หรือระบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ฉะนั้น จึงควรกล่าวถึงระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมโดยการปฏิวัติ และในสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ด้วย

ในสังคมนิยมสังคมนิยม การผลิตมี 2 รูป คือรัฐเป็นเจ้าของ และสหกรณ์เป็นเจ้าของ ทางเกษตรกรรมเรียก “นารัฐ” และ “นารวม” รัฐเป็นเจ้าของอุตสาหกรรมทุกชนิด สถาบันการเงิน สาธารณูปโภคทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ สหกรณ์เป็นเจ้าของเฉพาะเกษตรกรรมโดยร่วมกันทำงานในนารวม ส่วนเอกชนในเมืองจะเป็นเจ้าบ้านและที่ดินไม่ได้ เอกชนในชนบทอาจมีบ้านเป็นของตนเอง มีที่ดินแปลงเล็ก ๆ สำหรับเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ เพื่อบริโภคในครอบครัวระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมมีหลักโดยสรุปว่า “ได้จากแต่ละคนตามความสามารถของเขา ให้แก่แต่ละคนตามการทำงานของเขา”

ในสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ การผลิตมีเพียงรูปเดียว คือรัฐเป็นเจ้าของวิสาหกิจทั้งหมดสังคมนิยมคอมมิวนิสต์เป็นสังคมนิยมที่ไม่มีชนชั้น มีความเสมอภาคกันทางสังคม มีการพัฒนาประชาชน ซึ่งก่อให้เกิดความเจริญเติบโตของพลังการผลิต มีการพัฒนาการผลิตโดยอาศัยความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์จึงเป็นระบบอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ใช้เครื่องจักรและเครื่องทุ่นแรงในทุก ๆ ด้านของการผลิต กรรมกรทำงานน้อยชั่วโมงลง มีเวลาพักผ่อนมากขึ้น และได้รับผลตอบแทนตามความต้องการ ระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์มีหลักโดยสรุปว่า “ได้จากแต่ละคนตามความสามารถของเขา ให้แก่แต่ละคนตามความต้องการของเขา”

ระบบเศรษฐกิจของไทยสมัยโบราณตามที่ปรากฏในศิลาจารึกเป็นแบบเสรีนิยม

และดำเนินการทางเศรษฐกิจแบบปัจเจกชนนิยม ก็ต่างคนต่างประกอบการกันอย่างเสรี อาศัยที่ประเทศไทยในสมัยนั้นมีพลเมืองน้อย พื้นที่อุดมสมบูรณ์ และทรัพยากรธรรมชาติก็ อุดมสมบูรณ์ ดังคำพังเพยที่ว่า “ในน้ำมีปลาในนามีข้าว” การประกอบอาชีพของคนไทยส่วนใหญ่จึงเป็นไปในรูปเกษตรกรรม คือทำนา ทำไร่ ทำสวน ทำการประมง และหาของป่า

ระบบเศรษฐกิจของไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยมาจนถึงรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ แทบไม่มีการเปลี่ยนแปลง มีแต่การขยายการทำนาออกไปจากบริเวณลุ่มแม่น้ำสู่บริเวณที่ราบ แห่งไกลแม่น้ำ เมื่อมีการส่งข้าวเป็นสินค้าออก การค้าขายต่างประเทศสมัยนั้นตกอยู่ในกำมือ ของบรรดาเจ้านายและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งผูกขาดขายสินค้าให้แก่ชาวต่างประเทศที่นำเรือ สินค้าเข้ามาหรือแต่งสำเภาออกไปขายสินค้าถึงต่างประเทศเอง และไม่มีการค้ากับชาติสุดท้าย

ในสมัยนั้นยังไม่มีระบบงบประมาณ ข้าราชการได้รับเบี้ยหวัดเป็นครั้งคราว ตามปกติ ข้าราชการแสวงหารายได้ด้วยตนเองจากการเก็บภาษีและค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ซึ่งส่วนหนึ่งจะ ส่งเข้าพระคลังหลวง อีกส่วนหนึ่งเป็นรายได้ของตน การพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ เช่นการ สร้างถนน การขุดคลอง เป็นหน้าที่ของพระเจ้าแผ่นดิน จะใช้พระราชทรัพย์จากพระคลังหลวง

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจได้เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 ที่มีการเก็บภาษีสุดท้าย ร้อยละ 3 มีการขยายการทำนาออกไปอย่างรวดเร็ว ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้เริ่มมีการชล- ประทาน มีการตั้งกรมโลหกิจขึ้นเพื่อควบคุมการผลิตดีบุก ตั้งกรมป่าไม้ขึ้นเพื่อควบคุมการทำ ป่าไม้ การทำเหมืองแร่ และการทำป่าไม้ในสมัยนั้นชาวต่างประเทศเป็นผู้ดำเนินการ รัฐบาล เพียงแต่เก็บค่าภาคหลวง

ระบบเศรษฐกิจของไทยเติบโตมาตามลำดับในรูปของกึ่งเสรีนิยม กึ่งผูกขาดการของ รัฐบาล รัฐบาลผูกขาดการขายสินค้าบางอย่างกับต่างประเทศ ผูกขาดการขนส่ง และการผลิต บางอย่าง ต่อมาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลไทยยอมรับแผนการมาร์แชลของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเสนอให้ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมมากขึ้น เพื่อความคล่องตัวทางเศรษฐกิจ รัฐบาล ไทยได้เปลี่ยนหน่วยราชการบางหน่วยเป็นรัฐวิสาหกิจ เช่น การรถไฟ การท่าเรือ เป็นต้น และ ยอมให้เอกชนทำการค้าอย่างเสรี

ในสมัยปัจจุบันนี้ ระบบเศรษฐกิจของไทยเป็นไปในรูปทุนนิยม ทั้งนี้ เพราะมีการ ลงทุนประกอบการด้านต่าง ๆ ทั้งของเอกชนภายในประเทศ และของชาวต่างประเทศ การ ขยายตัวทางเศรษฐกิจจึงเป็นเรื่องที่เอกชนเป็นผู้ทำรัฐบาลเป็นเพียงผู้ส่งเสริมและควบคุม ซึ่งควบคุมได้ไม่มากนัก ราคาสินค้าในประเทศไทยแทบไม่ได้ขึ้นอยู่กับอุปสงค์และกฎอุปทาน หากเป็นไปตามความพอใจของนายทุนผู้ประกอบการ ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนจึงยัง ห่างกันมากขึ้น

เศรษฐกิจในพระสนะของพุทธ

เศรษฐกิจ หมายถึงหลักการสนองความต้องการของมนุษย์ หรือวิธีการดับทุกข์ อันเกิดจากความต้องการ ความปรารถนาของมนุษย์ทุกรูปทุกนาม เพราะชีวิตของคนเรานั้น เกิดมาต้องอาศัยปัจจัยเป็นเครื่องบำรุงสนองให้อยู่รอด ไม่มีใครจะปฏิเสธ ในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าจำแนกปัจจัยเครื่องอาศัยไว้ 4 ประการ เรียกว่า ปัจจัย 4 ซึ่งมีปรากฏใน นวโกวาท ว่า

ปัจจัยเครื่องอาศัยของบรรพชิต เรียกว่า นิสสัย มีอยู่ 4 อย่าง คือ

1) เทีวบิณฑบาต	ซึ่งเท่ากับ	อาหาร
2) นุ่งห่มผ้าบังสุกุล	”	เครื่องนุ่งห่ม
3) อยู่โคนต้นไม้	”	ที่อยู่อาศัย
4) ฉันทาอดองด้วยน้ำมูตเน่า	”	ยารักษาโรค

ทั้ง 4 อย่างนี้ พระพุทธองค์ทรงบัญญัติ ให้สาวกที่เป็นพระภิกษุ ประพฤติปฏิบัติ ในแง่ปฏิบัติแล้วเราจะเห็นได้ว่าชีวิตของคนเรานั้น จะขาดสิ่งเหล่านี้ไปไม่ได้ โดยความหมาย ก็คือว่า เราทุกคนจะต้องอาศัยอาหารเลี้ยงชีพให้เป็นอยู่เพราะสัตว์ทั้งหลายอยู่ได้ด้วยอาหาร แต่ถึงกระนั้น พระพุทธองค์ก็ทรงสอนให้รู้จักประมาณในการบริโภคอาหาร ไม่มากไม่น้อยเกินไป มากนักทำให้เกิดไม่สบายอึดอัด เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติธรรม น้อยนักทำให้อ่อนเพลีย ไม่มีกำลังในการประกอบกิจ และข้อสำคัญที่สุด ก็คือ สอนให้พิจารณาก่อนบริโภคเข้าไปนั้น มุ่งประโยชน์เป็นที่ตั้ง

นอกจากอาหารแล้ว คนเราจะต้องอาศัยเครื่องนุ่งห่ม เป็นเครื่องปกปิดร่างกาย พระองค์ทรงแนะนำให้สาวกให้ใช้ผ้าบังสุกุล ในข้อนี้ แสดงถึงวิธีการศึกษาเศรษฐกิจแบบประหยัด ให้รู้จักนำผ้าที่เขาทิ้งแล้ว ที่เขาเห็นไม่มีประโยชน์แล้วนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ เป็นการสร้าง นิสสัย ให้รู้จักทำสิ่งที่ไม่มีประโยชน์ให้มีประโยชน์ขึ้นมา

ข้อต่อไป ก็คือ ที่อยู่อาศัย พระพุทธองค์ทรงสอนสาวกให้อยู่โคนต้นไม้ อยู่ในป่าช้า อยู่ในที่สงัด โดยความประสงค์ ก็คือ เพื่อไม่ให้ภิกษุสงฆ์ ติดอยู่ในที่อยู่อาศัย อยู่ที่ไหนก็ได้ นอกจากนี้แล้วก็ยังเป็นการสร้างสรรค์จิตใจ ให้เป็นผู้มีความอดทน เข้มแข็ง กล้าหาญ

ประการสุดท้าย คนเราจะต้องมียาไว้สำหรับบำบัดโรครักษาไข้เจ็บ อันเกิดจากโรคต่าง ๆ เพราะร่างกายนี้พระพุทธเจ้าตรัสว่า “รังของโรค” พระองค์รับสั่งให้พระภิกษุ ให้รู้จักทำ ยาดองฉันทา เช่นมะขามป้อม และสมอไทย เป็นต้น เพื่อบำบัดรักษาโรคร่างกาย ส่วนโรคทางใจนั้น ทรงให้ธรรมโอสถ รักษาโรค คือ ความโลภ โกรธ และ หลง

พระสงฆ์ผู้เคร่งในธรรมปฏิบัติ ได้ชื่อว่า เป็นนักเศรษฐกิจ ชั้นยอด ซึ่งจะเห็นได้จาก

พิจารณาปัจจัยทั้งก่อนและหลังบริโภคใช้สอย (วิธีปัจจัย) ซึ่งเป็นธรรมเนียม ของภิกษุผู้ที่ใช้ปัจจัย โดยมุ่งประโยชน์เป็นที่ตั้ง ไม่มุ่งความสวยงาม และความอร่อยของอาหาร เป็นต้น ได้ของอันใดพึงใจแล้ว ให้รู้จักข่มใจ ไม่ให้ติดข้อง ได้ของไม่พึงใจ ให้รู้จักปล่อยจิตไม่ให้เหนงหน่าย ซึ่งท่านวางแผนไว้สำหรับพิจารณา เป็นข้อ ๆ ดังต่อไปนี้ :-

พึงพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า การใช้จีวรเพียงเพื่อบำบัดหนาว บำบัดร้อน บำบัดจากการรบกวนของเหลือบ ยุง สัตว์เลื้อยคลาน ลมแดด เพื่อปกปิดอวัยวะ

พึงพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า การฉันอาหารบิณฑบาตนั้น ไม่ใช่เพื่อเล่น ไม่ใช่เพื่อเมา ไม่ใช่เพื่อให้ร่างกายสดใสเปล่งปลั่ง แต่เพียงเพื่อ การให้กายดำรงอยู่ เพื่อให้ชีวิตเป็นไป เพื่อระงับความลำบาก เพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์ด้วยคิดว่า เพื่อระงับเวทนาเก่า คือความหิว และเพื่อไม่ให้เวทนาใหม่เกิดขึ้น ความเป็นไปความหาโทษมิได้ ความอยู่ผาสุก ของเราจะมิด้วยเพราะอาการอย่างนี้

พึงพิจารณาว่า การใช้เสนาสนะที่อยู่อาศัย เพียงเพื่อบำบัดหนาว ร้อน การขบกัดจากเหลือบยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลาน และเพียงเพื่อบรรเทาอันตรายต่าง ๆ

พึงพิจารณาว่า บริโภคยา เพียงเพื่อบำบัดเวทนา มีอาการเจ็บไข้ต่าง ๆ เท่านั้น มิใช่เพื่ออย่างอื่น

พระพุทธองค์ ทรงสอนพุทธสาวกให้รู้จักใช้สอย ในเครื่องอุปโภค บริโภค ที่เรียกว่า “ปัจจัยเครื่องอาศัย” ของบุคคลที่สำคัญและ จำเป็นซึ่งได้แก่ อาหารเครื่องดื่มนิตต่าง ๆ เป็นต้น ให้รู้จักใช้แต่พอเหมาะพอควร แม้วัตถุสิ่งของที่มีค่าเป็นของหายาก และสิ่งของที่ถือกันว่า เป็นของฟุ่มเฟือย พระพุทธองค์ก็ทรงห้ามใช้ ห้ามสะสมไว้ในครอบครอง เพราะถือว่าเป็นสิ่งที่มีราคา ที่พวกโจร ผู้ร้ายมักจะเพ่งเล็งอยู่เสมอ ดังนั้น พระพุทธองค์จึงทรงห้ามไว้ จะเห็นได้จากเรื่องต่อไปนี้ :-

“ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงทรงเครื่องประดับหู ไม่พึงทรงสังวาล ไม่พึงทรงสร้อยคอ ไม่พึงทรงเครื่องประดับเอว ไม่พึงทรงวลัย ไม่พึงทรงเครื่องประดับข้อมือ ไม่พึงทรงแหวนประดับนิ้วมือภิกษุใด ทรงเครื่องประดับดังกล่าวแล้วปรับเป็นอาบัติทุกกฏ (คือ มีความผิด)”¹

แม้วัตถุสิ่งของอันมีค่ามากก็ห้ามนำมาใช้เป็นบาตร ดังที่ตรัสว่า

“ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงใช้บาตรทองคำ ไม่พึงใช้บาตรเงิน ไม่พึงใช้บาตรแก้วมณี ไม่พึงใช้บาตรแก้วไพฑูรย์ ไม่พึงใช้บาตรแก้วผลึก ไม่พึงใช้บาตรทองสำริด ไม่พึงใช้บาตรกระจากเงา ไม่พึงใช้บาตรทองแดง ไม่พึงใช้บาตรตะกั่ว ภิกษุใด จินใช้ ปรับเป็นอาบัติทุกกฏ”²

¹ ไม้ย จุลวรรค จุฬบทกัณฑ์ขันธกะ เล่ม 7 หน้า 5 ข้อ 12

² เล่มเดียวกัน หน้า 16 ข้อ 34

อนึ่งในการใช้เครื่องเสริมสวยต่าง ๆ ตอนหนึ่ง ในขุททกขันธ์กะ วินัย จุลวรรค พระพุทธองค์ตรัสว่า

“ห้ามไม่ให้ภิกษุผู้ตัดหน้า เจิมหน้า ข้อมหน้า ข้อมผิว ด้วยเครื่องสำอางชนิดต่าง ๆ”

ทั้งนี้ เพราะทรงเห็นความจริงว่า เป็นการสิ้นเปลือง และไม่จำเป็น ที่จะต้องส่งเสริม สรีระร่างกายที่มีเพียงกว้างสอก ยาวา หนาเกือบ นี้ เพราะความสะอาดของภรรยานั้นอยู่ที่การชำระจิตใจให้สะอาดต่างหาก

“สมัยหนึ่ง พระอานนทเถระได้พาพระภิกษุ 500 ไปพักที่ป่าแห่งหนึ่งในเมืองโกสัมพี ในคราวนั้น พระมเหสีของพระเจ้าอุเทน ได้ฟังกรรมเทศนาของพระอานนท์แล้วศรัทธาเลื่อมใส จึงได้ถวาย ผ้า 500 ผืนแก่พระอานนท์ ในคราวนั้น พระเจ้าอุเทนทรงรู้เข้า จึงทรงนิทราว่า”

“อะไรกัน พระสมณะอานนท์ จึงรับผ้ามากมายถึงเพียงนี้ พระอานนท์ท่านจะทำการ กายผ้า หรืออย่างไร? แล้วก็เสด็จเข้าไปรับสั่งถามพระอานนท์ถึงเรื่องราวผ้าที่พระมเหสีถวาย พระเจ้าอุเทน

“ท่านอานนท์ ผ้าตั้ง 500 ผืน ท่านจักเอาไปทำอะไร?”

พระอานนท์ “อาตมา จักแจกพวกภิกษุที่มีจีวรเก่า ๆ”

พระเจ้าอุเทน “แล้วจีวรเก่า ๆ (ของพระภิกษุพวกนั้น) ท่านจะนำไปทำอะไร?”

พระอานนท์ “อาตมาจะนำผ้าเก่า ๆ พวกนั้น ไปภาคเป็นผ้าเปดาน (กันฝุ่น)”

พระเจ้าอุเทน “พอผ้าเปดานเก่า ละ ท่านจะนำไปทำอะไร?”

พระอานนท์ “อาตมาจะนำผ้าเหล่านั้น ไปเป็นผ้าปูที่นอน”

พระเจ้าอุเทน “ผ้าปูที่นอนเก่าละ ท่านจะนำไปทำอะไร?”

พระอานนท์ “อาตมาจะเอาไปทำผ้าปูพื้น”

พระเจ้าอุเทน “แล้วผ้าปูพื้นเก่าละ ท่านจะเอาไปทำอะไร?”

พระอานนท์ “อาตมาจะเอาไปทำผ้าเช็ดเท้า”

พระเจ้าอุเทน “แล้ว ผ้าเช็ดเท้าเก่า ๆ ละ ท่านเอาไปทำอะไร?”

พระอานนท์ “อาตมาจะเอาไปทำเป็นผ้าเช็ดฝุ่น”

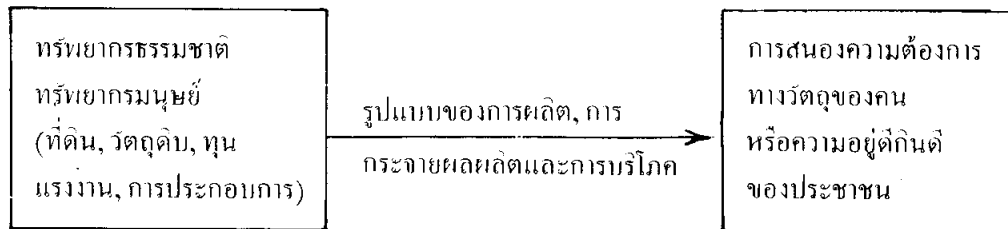
พระเจ้าอุเทน “แล้วท่านจะเอาผ้าเช็ดฝุ่นเก่า ๆ พวกนั้นไปทำอะไร?”

พระอานนท์ “อาตมาจักนำผ้าเช็ดฝุ่นเก่า ๆ เหล่านั้น ไปโขลกแล้วขยำผสมกับ ดินเหนียว ฉาบทาฝาผนังกุฏิ”

เมื่อพระเจ้าอุเทน ราชาแห่งนครโกสัมพี ทรงสดับวาจาของพระเถระเช่นนั้นแล้ว ทรงดำริว่า พระอานนท์เถระเข้าใจนำผ้าไปเป็นประโยชน์ ได้อย่างประเสริฐ ไม่ได้นำผ้าไปเข้า เรือนคลัง ไม่ได้ตั้งร้านขายผ้า ทรงเลื่อมใสในหลักการให้ผ้าให้เป็นประโยชน์ของพระอานนท์ แล้วจึงรับสั่งให้นำผ้ามาถวายพระอานนท์เถระอีก จำนวน 500 ผืน (รวมกับของพระมเหสีเป็น ผ้าจำนวน 1,000 ผืน)

เรื่องนี้ แสดงให้เห็นว่า พระอานนท์ ท่านใช้ทรัพย์สินของที่มีอยู่นั้น ให้เป็นประโยชน์ เป็นอย่างมาก ซึ่งนับเป็นตัวอย่างในด้านการใช้ทรัพย์สิน หรืออาริโยคกรรม ตามหลักเศรษฐศาสตร์¹

สรุปความได้ว่า ระบบเศรษฐกิจโบราณของไทยเป็นระบบธรรมชาติ ซึ่งใช้ได้ดีใน ขณะที่พลเมืองน้อย และติดต่อกับต่างประเทศน้อย แต่เมื่อประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีการขยายตัวทางอุตสาหกรรมมากขึ้น ระบบเศรษฐกิจแบบธรรมชาติย่อมใช้ไม่ได้ผล และระบบนายทุนที่กำลังใช้ก็สร้างปัญหาทางเศรษฐกิจ และสังคมให้แก่ประเทศชาติ และประชาชนอย่างมากมาย ระบบเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับประเทศไทยในอนาคตจะเป็นอย่างไร ขอมอบให้นักศึกษาเป็นผู้คิดโดยใช้หลักปรัชญาตามแผนภูมิดังนี้

“อย่าอวดดี มีทรัพย์สินเกี่ยวจับแจก
ทำเกี่ยวแฝกมุงป่าพาดิบหาย”
สุนทร (ภู)

¹ คณะนักศึกษามหาวิทยาลัย ม.ม.ร., รุ่นที่ 11, พระพุทธศาสนาภิเศกเศรษฐกิจ, (กรุงเทพฯ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย, 2518)
หน้า 1-41